

Torbalı Ormanköy Köyünde Ölen Deveye Söylenen Bir Ağıt: *Karagüllü*

A Dirge for a Camel named Karagüllü in Ormanköy Village in Torbalı

Necat Çetin*

Özet

Göçebe kültürün yaşayan en önemli temsilcisi olan yörüklerin hayatında deve, bir yük ve binek hayvanı olmaktan çok daha önemli bir yere sahiptir. Obadaki develerle ilgilenmek ayrıcalıklı bir görevdir; bu sorumluluğu yalnız bir kişi alabilir ve bu kişinin en azından hayvanlarla iyi iletişim kurabilmesi ve güvenilir olması beklenir. *Savran* seçiminde gösterilen bu titizlik kadar sahiplerinin develeriyle kurdukları duygusal bağ, her bir devenin adıyla anılması, yörüklerin asla deve kesmemesi ve deve eti yememeleri, develerle ilgili oluşturulan bir takım anlatılar ve bunlara, içerdikleri doğa üstü olaylar dahil, inanılması ve hatta tıpkı insanlar gibi develer için de birtakım törenlerin düzenlenmesi, yörük kültüründe devnin önemine işaret eder. Bu çalışmanın amacı ölen bir devenin ardından sahibinin söylediği ağıtı okura tanıtmak olduğu kadar tespit edilen ağıt özelinde yörük kültüründeki deve algısına dikkat çekmektir.

Anahtar Kelimeler: Ağıt, deve, yörük, yörüklerde deve ve ağıt, deve türleri

Abstract

Among yörüks it is a priviledge and a job which requires responsibility to superintend camels. Such persons (*savran*) must be trustworthy and have a way with camels. Yörüks give a name camels. Yörüks never shaughter camels and never consume camel meat. Legends are tohd on camels, some of these legends are supernatural tales. Ceremonies are performed around camels. This study records a dirge on a camel and ponits to the importance of camel in the life of yörüks.

---

* Necat Çetin, Uzman tarih öğretmeni, yöre araştırmacısı, Torbalı İzmir.
cetin.necat@gmail.com

Keywords: Dirge, camel, nomad, yörük, camel and dirge among yörüks, camel species

Yörük obalarındaki iş bölümü ve oba üyelerinin organizasyon yeteneği gerçekten takdire şayandır. Görev dağılımı ve her oba mensubunun bir işin sorumluluğunu üstlenmesi, yörükler arasında iç disiplini sağlayan en önemli dinamiklerdendir. Sözelimi keçileri sağma ile hayvanları otlatma ve bakımlarını yapma işleri asla birbiriyle karıştırılmaz. Her oba üyesi bir işten sorumludur. Bunlar arasında; yörüklerin hayatının bir parçası olan, adeta hane halkından biri gibi kabul edilen develerle ilgili olan iş bölümü ve yörük kültüründeki deve algısı gayet dikkat çekicidir. Göçebe kültürünü bugün de yaşatan yörükler için deve yalnız bir yük hayvanı olmaktan çok ötedir. Ekonomisi hayvancılığa dayalı toplumlarda tarım ve sanayi toplumlarına kıyasla insan - hayvan ilişkisinin daha yakın olması doğaldır; ancak yörükler ile deve arasında kurulan duygusal bağ, bize yörük kültüründe devenin diğer hayvanlara nazaran ayrı bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Develerle ilgilenmek obadaki en önemli görevlerdendir, bu işi yapacak kişinin devenin dilinden anlaması ön şarttır. Develerle yalnız bir kişi ilgilenir; onların bakımlarını yapan ve otlığa çıkararak kişi aynıdır, yalnız göç esnasında deveyi evin genç kızı veya gelini çeker.

Yörüklerin deveyle kurdukları yakın bağın önemli bir *göstergesi* de havutlama törenidir. Develer altı yaşına geldiklerinde ilk kez havutlanır. *Havut*, deve semerine verilen addır. Diğer deveçiler, komşular bu törene davet edilir, misafirlere yemek verilir, deve dualar eşliğinde havutlanır. İnsan hayatındaki önemli günlerin (doğum, sünnet, nişan, düğün, ölüm vb.) kutlanması/anılması gibi develer için de tören düzenlenmesi, üstelik edilen dualarla törenin dini bir mahiyet kazanması değerli bir folklorik tespit olduğu kadar yörük kültüründe deveninin yeri ve önemi hakkında bir fikir vermesi bakımından da önemlidir. Yörüklerin develerle kurduğu yakın bağı gösteren başka tespitler de mevcuttur. Yörüklerin develere ad vermesi, onları isimleriyle çağırması (Sarı Maya, Karagüllü, Ateş gibi), asla deve kesmemeleri ve deve eti yememeleri bunlardan sadece birkaçıdır. Bundan daha ilginç olanı, bazı anlatılarda deve ile insan arasında iki insan arasında bile kurulamayan yakın bağların kurulmasıdır. Elbette burada amaç altıncı his gibi doğa üstü mevhumları ihtiva eden bu anlatıların gerçekliğini sorgulamak değildir; fakat yörükler tarafından bunlara inanılıyor olmasının yörük kültüründeki deve algısına dair verdiği değerli ipuçlarına işaret etmektir. Bunlardan bazıları şöyle özetlenebilir: Bunlardan birine göre uzak bir yere satılan deve, eski

sahibinin öldüğü gün ve saatte ölmüştür.¹ Bu gibi anlatılar insanı şaşkınlığa düşürmektedir. Bir diğer anlatıya göre deve obada ölecek kişiyi bilir. Hastanın çadırına gelir ve boynunu içeri uzatarak *bozalar*; yani bağırır. Yine bir başka anlatıya göre kendisiyle ilgilenen çocuğu² babası bir kabahatten ötürü dövmeye kalkarsa, deve babaya müdahale eder. Babayı altına alır, çocuğu dövdürmez.

Yeni doğan deveye *köşek* denir. Deve türleri şunlardır: 1. Yoz deve, 2. Tülü (tüylü) deve, 3. Buhur. Yoz devenin dışısına *daylak* erkeğine *kirinci* denir. Bu türün biraz arı olanına *lök* adı verilir.

Derlemenin Hikayesi: Karagüllü devenin adıdır. Yörük genci, doğduğunda deveye *Karagüllü* adını vermiştir. Askere gidene kadar bizzat kendisi devesiyle ilgilenir. Askere gider. Terhisten sonra obaya döner. Bakar ki nenesi yok. Anasına sorar. “Öldü.” denir. Bu arada Karagüllü’yü de göremez. Onu da sorar. Karagüllü’nün, nenesi öldüğünde mezarına taş çekerken yıkılıp öldüğü söylenir. “Desene dedem de öldü!” der. Devesine ağıt söylemeye başlar. Çünkü devesi aile bireylerinden bile önde gelmektedir. Tespit ettiğimiz ağıt şöyledir:

Karagüllüm de kirmene de eğirir
Benim de saklı da sözlerimi eller duyurur, duyurur
Ne ettin de seni de ölüvedin de
Hey Karagüllüm of of

Güllümü de aldılar da vadılar da vadılar
Ah ulan vah ulan da sabahlar oldu sabahlar oldu
Niye sıkıldın da ölüvedin de
Hey Karagüllüm of of³

---

¹ 1932 doğumlu Hüseyin oğlu İbrahim Erbudak anlatımı. Özbey Köyü Torbalı. 15 Nisan 2011 tarihli görüşme.

² Devenin bakımını üstlenen kişiye “savran” denir.

³ *Karagüllü* de diğer ağıtlar gibi ezgili bir türküdür. Tarafımızca 18 Kasım 2007 günü Torbalı Ormanköy’de köy halkından Durmuş oğlu 1947 doğumlu Celal Şensoy’dan derlenmiştir. Celal Şensoy bu ağıtı 1918 doğumlu, köy halkından Bekir oğlu rahmetli Bekir Çetin’den (1918-1980) 8-9 yaşlarında bir çocukken duyduğunu ifade etmiştir. Kendisine teşekkür ederiz. Derleme kaydı: <http://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=16641>.